

# 3. Ünite

## Ülkemizin Kaynakları



- Ekonomi
- Vergim Bana Dönüyor

Ülkemizin ekonomisini anlatmaya başlamadan önce ekonominin tanımını yapalım, daha sonra da ülkemizin ekonomisi üzerinde etkili olan başlıca faktörleri inceleyelim.

### Ekonomi

**I. Tanım:** İnsanların yaşayabilmesi ve geçinebilmesi için yaptıkları etkinliklerin bütününe ekonomi denir.

**II. Tanım:** İnsanların yaşamlarını ve geçimlerini sürdürebilmek için yaptıkları mal ve hizmet üretimi etkinlikleri ile bu etkinliklerden doğan ilişkilerin bütünüdür.

Söz gelimi tarımsal faaliyetler ekonomik etkinliktir. Üretilen tarım ürünlerinin işlenmesi pazarlanması da birer ekonomik etkinliktir.

Turizm, madencilik birer ekonomik faaliyettir.

Ekonomik faaliyetler arasında çok sıkı ilişkiler vardır. Bunu örneklerle açıklarsak:

Küçükbaş hayvancılık ekonomik bir faaliyettir. Küçükbaş hayvancılığın yoğun olarak yapıldığı yörelerde halı ve kilim dokumacılığı da önemli bir ekonomik faaliyet olarak karşımıza çıkar.

Ayçiçeği üretiminin yoğun olarak yapıldığı bir yörede bitkisel yağ fabrikalarının bulunması ya da şekerpancarı üretiminin yapıldığı yörelerde şeker fabrikalarının bulunması, ekonomik faaliyetler arasında çok sıkı ilişkilerin bulunduğunu gösterir.

Ülkemizin ekonomisini etkileyen başlıca faktörleri kısaca öğrenelim:

## ÜLKEMİZİN COĞRAFİ KONUMU



Ülkemiz 36° - 42° kuzey paralelleri ile 26° - 45° doğu meridyenleri arasındadır. Bu konumu ile ülkemiz Kuzey Yarımküre'de, Kuzey Kutbu ile Ekvator arasında soğuk ve sıcak kuşaklar arasında bir geçiş alanında bulunur. Ilıman iklim etkilidir, dört mevsim belirgin olarak yaşanır.

Ülkemiz Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının birbirlerine çok yaklaştıkları yerdedir. Ülkemizin bu konumu uluslararası kara, hava ve deniz ulaşımında ayrıcalıklı bir öneme sahip olmasını sağlamıştır. Avrupa - Asya arasındaki en güvenli ve en kısa kara ve demir yolları ülkemizin toprakları üzerinden geçmekte, uluslararası transit taşımacılıkta ülkemizin ekonomisine büyük katkı sağlamaktadır.

Ülkemiz, dünya petrolünün ve doğal gazın büyük kısmını çıkaran Orta Doğu ve Asya ülkeleri ile bu enerjilere büyük ihtiyaçları olan Avrupa'nın gelişmiş ülkeleri arasında doğal köprü durumundadır. Azerbaycan petrolü Bakü - Tiflis - Ceyhan; Irak petrolü, Kerkük - Yumurtalık boru hattıyla Türkiye üzerinden Batıya ulaştırılmaktadır.

Ülkemiz deniz ulaşımı yönünden de çok önemli bir konuma sahiptir.

Ülkemizin coğrafi konumunun bu özellikleri ekonomimize büyük kazançlar sağlar.

## ÜLKEMİZİN İKLİMİ

Ülkemiz, kuzey Yarımküre’de ılıman kuşakta bulunur. Dört mevsim belirgin olarak yaşanır. Üç tarafının denizlerle çevrili olması, yeryüzü şekillerinin çeşitli olması, karasallık gibi etmenler, birbirinden farklı iklim tiplerinin görülmesine neden olur. Her mevsimi yağışlı, yazları serin, kışları ılık Karadeniz iklimi, yazları sıcak ve kurak, kışları ılık yağışlı Akdeniz iklimi, yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve yağışlı karasal iklim ülkemizde etkilidir. Farklı iklim tiplerinin görülmesi yetiştirilen tarım ürünlerinin de çok çeşitli olmasını sağlar.

Ülkemizin kıyı ve kıyılara yakın kesimlerinde ılıman iklim kuşağına özgü tüm tarım ürünleri yetiştirilebilmektedir. Ancak kıyı kesimlerinde sıcaklığın yeterli olması, sulama olanaklarının bulunması ve toprağın verimli olması nedeniyle sanayi ürünleri yetiştirilir. Ayrıca sıcak iklim bitkileri olan çay, muz, hurma, yer fıstığı, turuncgiller, avokado, kivi vb. bitkiler, yaz sıcaklığı ve kuraklığı isteyen pamuk, Karadeniz sahil kesimi dışında kalan yerlerde tahıllar (buğday, arpa, çavdar vb.) Karadeniz sahil kesiminde bol yağış isteyen mısır yanında ülkemizin her bölgesinde baklagiller, ılıman iklim bitkisi olan şekerpancarı, iç kesimlerde ayçiçeği, keten, kenevir, susam vb. yetiştirilebilir.

İklime bağlı olarak doğal bitki örtüsü çeşitlilik gösterdiğinden arıcılık yapılabilir.

Sonuç olarak ülkemizde görülen iklim özellikleri yetiştirilen tarımsal ürün çeşidini artırmış, bu durum ülkemizin ekonomisini olumlu yönde etkilemiştir.

## ÜLKEMİZİN YER ŞEKİLLERİ

Türkiye dağlık ve ortalama yükseltisi fazla olan bir ülkedir. Dağ sıralarının uzanışı kıyı ile iç kesimler arasında iklim farklılıklarına neden olmuştur. Daha önce açıklandığı gibi iklim çeşitliliği de yetiştirilen tarım ürünü çeşitliliğini getirmiştir.

Ortalama yükseltisinin fazla olması akarsularımızın hızlı akmasına neden olmuş, hidroelektrik enerjisi bakımından zenginliğin yanı sıra dağcılık, yayla ve kış turizmi gibi ekonomik faaliyetlerin yapılabilmesine olanak sağlamıştır.

## ÜLKEMİZİN NÜFUSU

Ülkemizde nüfus artışı hızlıdır. Bu yüzden genç nüfus fazladır. Genç nüfus, bir ülkenin ekonomik yapısına olumlu katkılar yapar. Ancak artışın ekonomimize ve toplumumuza olumlu etki yapabilmesi için bu nüfusun eğitim, iş, sağlık ve konut ihtiyaçlarının planlanması gerekmektedir.

Sanayileşme ile birlikte ülkemizde kent ve kentli nüfus sayısı artmıştır. Sanayi kuruluşlarının ülkenin her tarafına yayılmamış olması, İstanbul, İzmit, İzmir, Eskişehir, Ankara gibi bazı kentlerde hızlı nüfus artışlarına neden olmuş; bu durum da okul, yol, su, kanalizasyon, konut yetersizliği gibi bir takım olumsuzlukları beraberinde getirmiştir.

## ÜLKEMİZİN DOĞAL KAYNAKLARI

Maden yatakları bakımından Türkiye şanslı ülkelerden biridir. Dünyada üretilen elliye aşkın maden çeşidinden 29 tanesi ülkemizde bulunmaktadır. Ülkemiz, maden yatakları bakımından ilk on ülke içinde yer alır.

Taş kömürü, doğal gaz, petrol, volfram gi-

bi bazı madenlerimiz ülkemizin ihtiyacını karşılamak için yetersizdir. Demir, linyit, bakır, çinko, kurşun, manganez gibi madenler ülkemizin ihtiyacını karşılayacak seviyededir. Krom, tuz, mermer ve bor gibi madenlerimiz ülke ihtiyacını karşıladığı gibi ihracatı da yapılan madenlerimizdir. Bor mineralleri bakımından en zengin ülkeyiz. Dünya bor minerallerinin % 65 -70'ine sahibiz. Yine krom üretiminde dünyada ilk beş ülke içinde yer almaktayız.

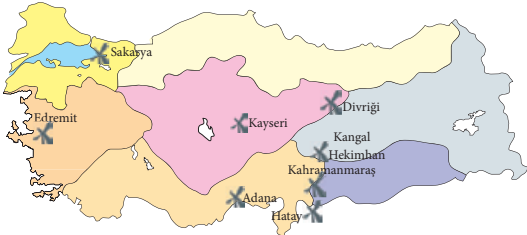
Ülkemizde madencilik alanında ilk sistemli ve geniş ölçülü araştırma 1935 yılında Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün (MTA) kurulması ile başlamıştır.

Madencilik ülkemizde önemli bir ekonomik faaliyettir. Madencilığe bağlı olarak pek çok sanayi kolu kurulmuş, gelişmiştir. Gerek maden çıkarmada gerek taşımacılığında gerekse bunların işlenmesi için kurulan fabrikalarda yüz binlerce insanımız çalışmaktadır.

Şimdi ülkemizde çıkartılan başlıca madenlerin çıkartıldıkları yerleri ve kullanım alanlarını öğrenelim.

## Demir

**Çıkarılan Başlıca Merkezler:** Sivas (Divriği ve Kangal), Adana, Kayseri, Malatya (Hekimhan), Edremit (Eymir dağı), Hatay, Sakarya, Kahramanmaraş.

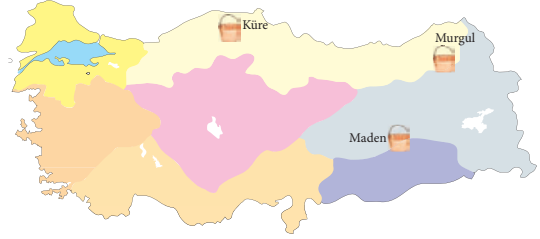


**Başlıca Kullanım Alanları:** Ağır sanayinin ana metalidir. Kullanım alanı çok geniştir. Aklımıza gelen hemen her alanda kullanılan bir

madendir. Otomotiv, sanayi, gemi, inşaat makinelerin yapımı, silah, ev aletleri... gibi.

## Bakır

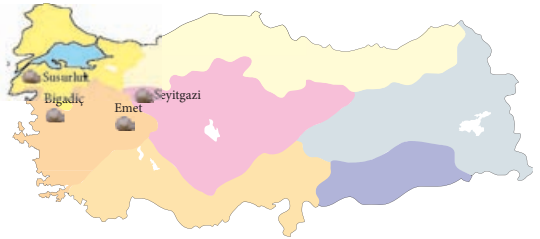
**Çıkarılan Başlıca Merkezler:** Elazığ (Maden), Kastamonu (Küre), Artvin (Murgul).



**Başlıca Kullanım Alanları:** Elektronik ve elektroteknik sanayinde, uçak, motor ve ev aletleri başta olmak üzere birçok sanayi dalında, elektrik devrelerinde elektriğin iletilmesinde kullanılır.

## Bor

**Çıkarılan Başlıca Merkezler:** Kütahya (Emet), Eskişehir (Seyitgazi), Balıkesir (Bigadiç ve Susurluk). Dünya bor rezervinin yaklaşık % 65-70'i ülkemizdedir. Bor bakımından dünyanın en zengin ülkesi Türkiye'dir.

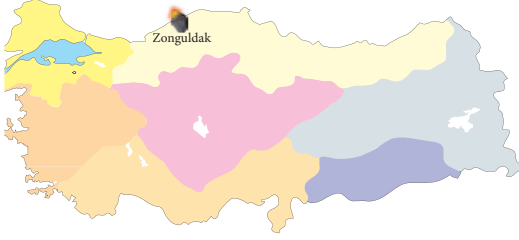


**Başlıca Kullanım Alanları:** Kullanım alanı çok çeşitlidir. Nükleer alanla, jet ve roket yakıtı, sabun, deterjan, lehim, fotoğrafçılık, kâğıt, tekstil boyaları, cam elyafı, ısıya dayanıklı cam, kibrit, kimyasal silah, zirai ilaçlar, kurşun geçirmez yelek gibi sayısız kullanım alanı vardır.



## Taş kömürü

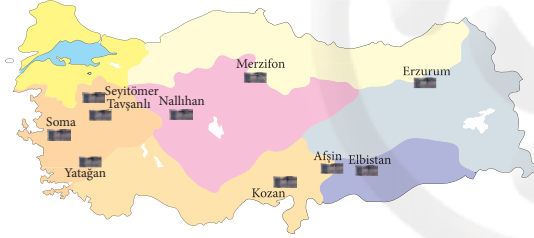
**Çıkarılan Başlıca Merkezler:** Zonguldak



**Başlıca Kullanım Alanları:** Elektrik santral-lerinde, sanayide ve kok kömürü üretiminde kullanılır.

## Linyit

**Çıkarılan Başlıca Merkezler:** Kahramanmaraş (Afşin ve Elbistan), Ankara (Nallıhan), Kütahya (Seyit ömer ve Tavşanlı), Manisa (Soma), Muğla (Yatağan), Erzurum, Merzifon (Çeltek), Kozan (Adana).



**Başlıca Kullanım Alanları:** Elektrik santral-lerinde ve evlerin ısıtılmasında yakıt olarak kullanılır.

## Krom

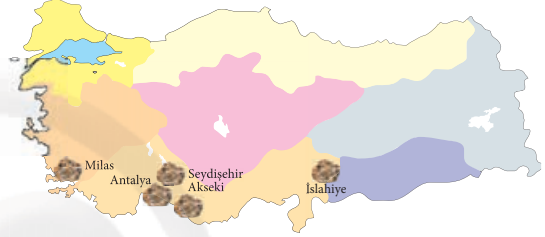
**Çıkarılan Başlıca Merkezler:** Elazığ (Guleman), Muğla (Fethiye ve Köyceğiz), Denizli (Buldan), Bursa (Orhaneli), Eskişehir (Mihalıççık).



**Başlıca Kullanım Alanları:** Çok sert, çok iyi cıalanabilen ve paslanmayan bir maden olduğundan, madenî eşya yapımında kullanılır. Çeliğin sertleştirilmesinde ve paslanmayı önlemek için çelik eşyaların kaplanması kullanılır.

## Boksit

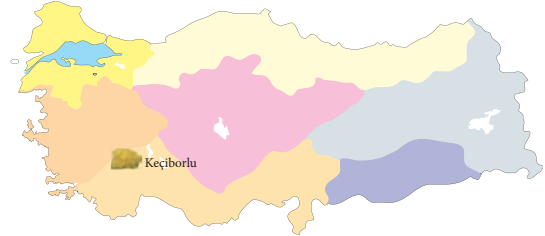
**Çıkarılan Başlıca Merkezler:** Konya (Seydişehir), Antalya (Akseki), Gaziantep (İslâhiye), Muğla (Milas).



**Başlıca Kullanım Alanları:** Alüminyum ham maddesidir. Çok hafif bir metal olduğundan uçak sanayisinde, otomobil, ev eşyası, elektrik malzemesi yapımında kullanılır. Şehirler arası yüksek elektrik enerjisi taşıyan yüksek gerilim hatlarında alüminyum teller kullanılır.

## Kükürt

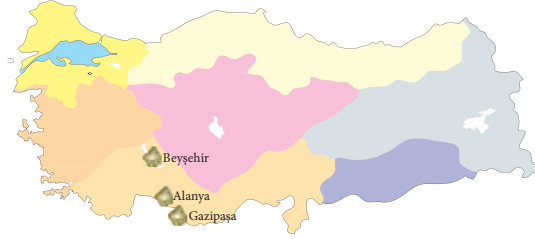
**Çıkarılan Başlıca Merkezler:** Isparta (Keçiborlu)



**Başlıca Kullanım Alanları:** Kimya, lastik, boya sanayisinde, demir çelik, kâğıt, tarım ilaçları, barut, kibrit ve gübre yapımında kullanılır.

## Barit

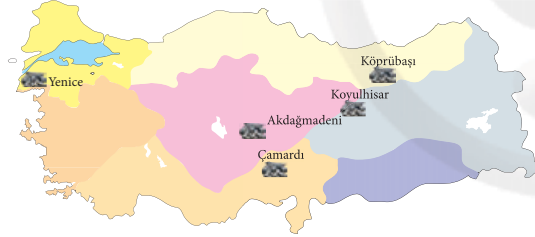
**Çıkarılan Başlıca Merkezler:** Antalya (Alanya, Gazipaşa), Giresun (Dereli), Konya (Beyşehir).



**Başlıca Kullanım Alanları:** Boya, deri, kimya, şeker, cam, kauçuk sanayisinde ve ilaç yapımında kullanılır.

## Kurşun

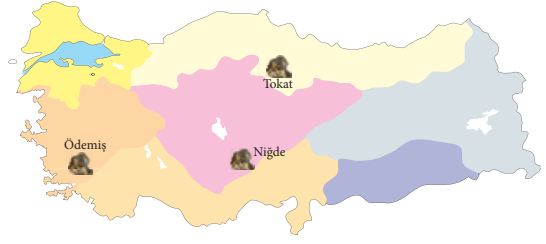
**Çıkarılan Başlıca Merkezler:** Yozgat (Akdağmadeni), Niğde (Çamardı), Çanakkale (Yenice), Trabzon (Köprübaşı), Sivas (Koyulhisar).



**Başlıca Kullanım Alanları:** Akü imalatında, yer altı haberleşme kablolarının izolasyonunda, radyasyonu en az geçiren metal olması nedeniyle renkli televizyonların tüplerinin yapımında ve cephane yapımında kullanılır.

## Antimon

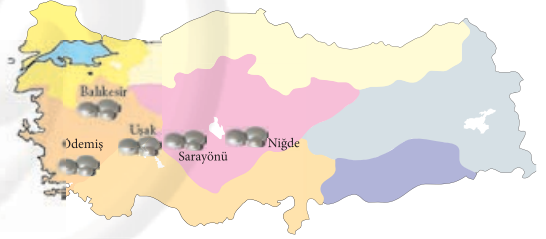
**Çıkarılan Başlıca Merkezler:** Niğde, Tokat, İzmir (Ödemiş).



**Başlıca Kullanım Alanları:** Kurşun ve diğer metallerle alaşım oluşturulur. Akümülatör yapımında, lehimcilik, matbaa harfi yapımı, askerî amaçlı malzeme, elektronik ve termoelektrik alet üretiminde, lastik endüstrisinde, plastik yapımında, boya sanayisinde, kimya sanayisinde yangın geciktirici olarak kullanılır.

## Cıva

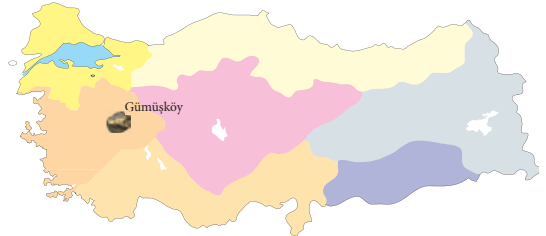
**Çıkarılan Başlıca Merkezler:** İzmir (Ödemiş), Konya (Sarayönü), Uşak, Niğde ve Balıkesir.



**Başlıca Kullanım Alanları:** Eczacılıkta ve elektrik araçlarının yapımında kullanılır.

## Gümüş

**Çıkarılan Başlıca Merkezler:** Kütahya (Gümüşköy)

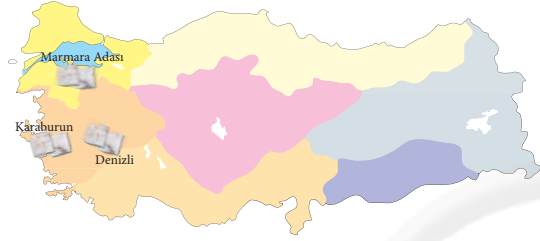


**Başlıca Kullanım Alanları:** Fotoğraf sanayi,

elektronik, para yapımı, süs eşyası ve takı yapımı, alaşımlar, dişçilik, yapay yağmur yağdırma, ayna sırlarının yapımında pil ve bilgisayarın röle adı verilen bir devre elemanının yapılmasında kullanılır.

## Mermer

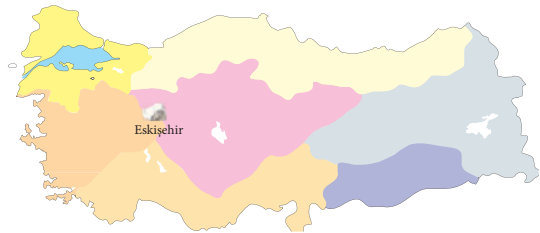
**Çıkarılan Başlıca Merkezler:** İzmir (Karaburun), Marmara Adası, Denizli.



**Başlıca Kullanım Alanları:** İnşaat sektörü, güzel sanatlar alanı (heykelticilik), dekorasyon kullanım alanıdır. Binaların iç ve dış kaplamaları, dekorasyon işleri, anıtlar, heykeller, süs ve hediyelik eşya yapımında, iç dekorasyon malzemesi olarak masa, sehpa ve çeşitli mobilyalar, hediyelik eşya (vazo, biblo, avize, şekerlik vs.) kimya, yem ve gübre alanlarında, karayolu, beton, asfalt mozaik yapımında kullanılır.

## Lüle taşı

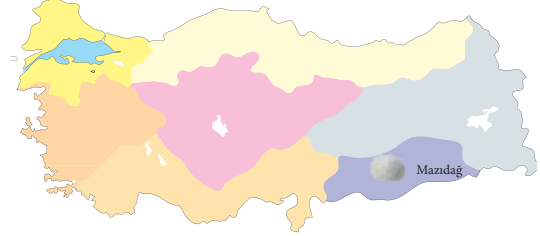
**Çıkarılan Başlıca Merkezler:** Eskişehir.



**Başlıca Kullanım Alanları:** Biblo ve hediyelik eşya yapımında.

## Fosfat

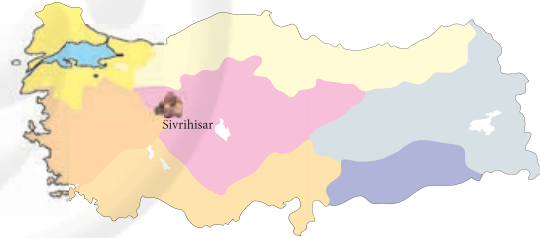
**Çıkarılan Başlıca Merkezler:** Mardin (Mazıdağı).



**Başlıca Kullanım Alanları:** Gübre yapımında, yem, gıda, deterjan, alaşım metalurjisi, kâğıt, kibrit, su tasfiyesi, harp ve kimya sanayisinde kullanılır.

## Toryum

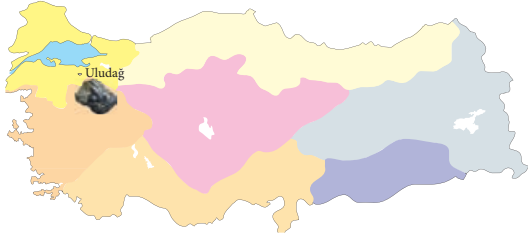
**Çıkarılan Başlıca Merkezler:** Eskişehir (Sivrihisar)



**Başlıca Kullanım Alanları:** Yüksek sıcaklıklarda magnezyumun direncini artırmak amacıyla alaşımlarda, elektronik cihazlarda ve tungsten filamanların kaplanmasında yüksek ısıya dayanıklı potaların yapımında, yüksek kaliteli kamera merceklerinde, nükleer teknolojide kullanılır.

## Volfram

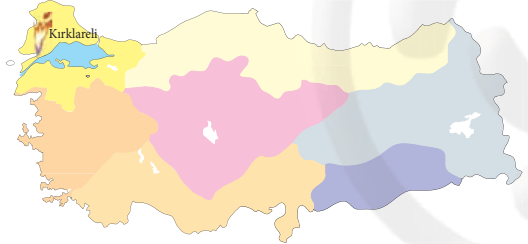
**Çıkarılan Başlıca Merkezler:** En önemli volfram (Tungsten) yatağı Uludağ'dır. Ancak ekonomik değeri olmadığından son yıllarda üretim yapılmamaktadır.



**Başlıca Kullanım Alanları:** Kaliteli çelik, yüksek sıcaklığa dayanıklı boya yapımında, elektrik ve elektronik sanayisinde kullanılan çok önemli bir madendir.

## Doğal gaz

**Çıkarılan Başlıca Merkezler:** Ülkemizin çeşitli yerlerinde doğal yataklarının varlığı tespit edilmiştir. En önemlisi Kırklareli'ndeki yataklardır. Güneydoğu Anadolu, Batı Toroslar ve Batı Karadeniz bölümünde doğal yatakları bulunmaktadır.



**Başlıca Kullanım Alanları:** Genellikle yakıt olarak kullanılır. Aynı zamanda petro-kimya sanayisinin bir ham maddesidir.

## Kaya tuzu

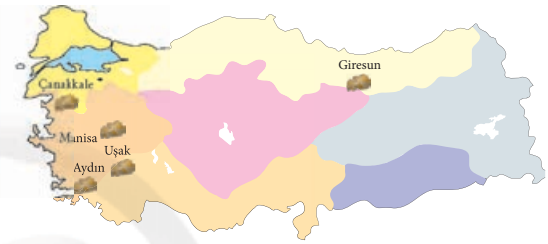
**Çıkarılan Başlıca Merkezler:** Çankırı, Kars (Kağızman), Iğdır (Tuzluca), Nevşehir (Gülşehir ve Tuzköy), Yozgat (Yerköy ve Sekili) Erzurum (Oltu).



**Başlıca Kullanım Alanları:** İnsan gıdası, hayvan beslenmesi, kimya sanayi ile karayollarının kara ve buza karşı korunmasında kullanılır.

## Uranyum

**Çıkarılan Başlıca Merkezler:** Türkiye'de bilinen 31 uranyum yatağının çoğu Batı Anadolu'dadır. En önemli yataklar Çanakkale, Manisa, Aydın, Uşak ve Giresun çevresindedir.



**Başlıca Kullanım Alanları:** Yüzyıllar boyu camlara renk verici madde olarak kullanılmıştır. Günümüzde yaygın olarak nükleer santrallerde enerji üretiminde kullanılmaktadır. Zırh kaplamalarında ve büyük hava taşıtlarının kanatlarında ağırlık olarak da kullanımı vardır.

## Petrol

**Çıkarılan Başlıca Merkezler:** Batman, Siirt, Diyarbakır, Adıyaman, Şanlıurfa, Mardin çevresinde çıkartılır. Adana ve Kırklareli çevresinde petrol yataklarına rastlanmıştır; açılan deneme kuyularından az miktarda üretim yapılmaktadır.



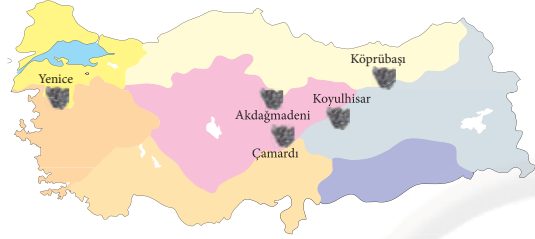
**Başlıca Kullanım Alanları:** Çağımızın en önemli enerji kaynağıdır. Benzin, uçak benzi-



ni, gazyağı, mazot, fueloil plastik kauçuk, yapay gübre, deterjan, boya, tarım ilaçları ve gübre yapımında kullanılır.

### Çinko

**Çıkarılan Başlıca Merkezler:** Yozgat (Akdağmadeni), Niğde (Çamardı), Sivas (Koyulhisar), Çanakkale (Yenice) Trabzon (Köprübaşı).



**Başlıca Kullanım Alanları:** Galvanizlemede (demir ve çelik ürünlerinin paslanmaya karşı korunmasını sağlayan bir metalik kaplama yöntemi), pirinç (bakır+çinko) hâlinde döküm kalıpları yapımında kullanılır.

#### SBS 2008

Babamın anlattıklarına hâlâ inanamıyorum. Bugün yaşadığımız şehir, 30 yıl önce balıkçılık ve hayvancılıkla geçinen, kendi ihtiyaçlarına yönelik sebze ve meyve yetiştiren küçük bir sahil kasabasıymış. Etrafı dağlık olduğu için yolu da yokmuş elektriği de. Çevresindeki dağlarda bakır yataklarının bulunmasıyla kaderi değişmiş! Bakırı işleyen tesisler, modern yollar yapılmış. Başka yerlerden de kasabaya çok sayıda insan yerleşmiş. Ticaret hayatı canlanmış. Eskiden 2.000 kişiyi aşmayan nüfusu bugün 200.000 kişiye yükselmiş.

**Metne göre kasabanın gelişmesini sağlayan temel unsur aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Bakır madeninin bulunması
- B) Modern yolların yapılması
- C) Kasabanın göç alması
- D) Ticaret hayatının gelişmesi

### Çözüm

Metne göre kasabanın gelişmesini sağlayan temel unsur çevrede bakır madeninin bulunmasıdır. Yanıt A'dır.

### Örnek 119

**Divriği (Sivas), Edremit (Eymir Dağı) Sakarya çevresinde çıkarılan ağır sanayinin ana metali olan maden aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Bakır
- B) Bor
- C) Krom
- D) Demir

### Çözüm

Sivas (Divriği ve Kangal), Adana, Kayseri, Malatya (Hekimhan), Kahramanmaraş (Mansurlu, Karam Adası), Edremit (Eymir Dağı) Hatay ve Sakarya çevresinde çıkarılan, ağır sanayinin ana metali olan maden demirdir. Yanıt D'dir.

### Örnek 120

"Bilgi verdiğim madenin dünya üzerindeki rezervinin yaklaşık % 65 -70'i ülkemizdedir.

Jet ve roket yakıtı, tekstil boyaları, kimyasal silahlar, zirai ilaçlar, temizlik malzemelerinin yapımı başlıca kullanım alanlarıdır. Ülkemizde Kütahya, Balıkesir ve Eskişehir çevresinden çıkarılır."

Yukarıda bir konuşmacının konuşmasından bir parça alınmıştır. **Bu konuşmacı ülkemizde çıkarılan aşağıdaki madenlerin hangisinden bahsetmektedir?**

- A) Demir
- B) Taş kömürü
- C) Bor
- D) Bakır

### Çözüm

Konuşmacının bahsettiği maden, bordur. Yanıt C'dir.

### Örnek 121

Ülkemizde petrolün tamamına yakını hangi coğrafi bölgemizden çıkartılır?

- A) Güneydoğu Anadolu Bölgesi
- B) Akdeniz Bölgesi
- C) İç Anadolu Bölgesi
- D) Doğu Anadolu Bölgesi

### Çözüm

Ülkemizde üretilen petrolün tamamına yakını Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden çıkartılır. Yanıt A'dır.

### Örnek 122

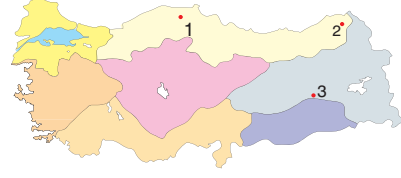
Aşağıda ülkemizdeki bazı merkezler ile bu merkezlerde çıkartılan maden eşleşmelerinden hangisi yanlıştır?

- A) Zonguldak – Taşkömürü
- B) Keçiborlu – Boksit
- C) Maden – Bakır
- D) Mazıdağ – Fosfat

### Çözüm

Zonguldak – Taşkömürü (Doğru)  
Maden – Bakır (Doğru)  
Mazıdağ – Fosfat (Doğru)  
Keçiborlu – Boksit (Yanlış)  
Keçiborlu – Kükürt olmalıydı. Yanıt B'dir.

### Örnek 123



Yukarıdaki haritada numaralandırılmış üç yörede bakır madeni çıkartılmaktadır.

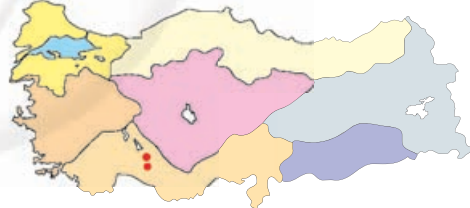
**Bu yöreler sırasıyla hangi seçenekte doğru olarak verilmiştir?**

1	2	3
A) Küre	Murgul	Maden
B) Murgul	Küre	Maden
C) Maden	Küre	Murgul
D) Küre	Maden	Murgul

### Çözüm

1 nolu yöre Küre (Kastamonu), 2 nolu yöre Murgul (Artvin), 3 nolu yöre Maden (Elazığ) 'dır. Yanıt A'dır.

### Örnek 124



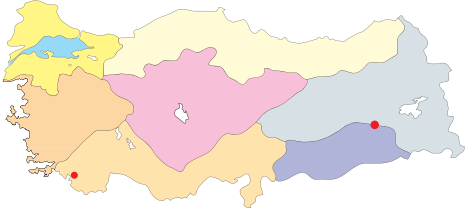
**Yukarıdaki haritada belirtilen merkezler çevresinde aşağıdaki madenlerden hangisi çıkartılır?**

- A) Bor B) Boksit C) Demir D) Bakır

### Çözüm

Akseki ve Seydişehir çevresinde alüminyumun ham maddesi olan boksit madeni çıkartılır. Çıkartılan bu maden Seydişehir'deki fabrikada işlenir. Yanıt B'dir.

### Örnek 125



**Yukarıdaki haritada verilen merkezler çevresinde çıkartılan maden aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Krom                      B) Petrol  
C) Doğal gaz                D) Bakır

### Çözüm

Haritada belirtilen yerlerde çıkartılan maden kromdur. Yanıt A'dır.

### Örnek 126

Güneş, rüzgâr, dalga ve akarsu yenilenebilen enerji kaynaklarıdır. Yani dünya üzerinde yaşam oldukça bu enerji kaynaklarından yararlanılabilir. Petrol, kömür, doğal gaz gibi enerji kaynaklarına yenilenemeyen enerji kaynakları denir. Bu enerji kaynakları bir süre sonra bitecektir. Bu yüzden çok tutumlu kullanılması gerekir.

**Ülkemiz, aşağıda verilen yenilenemeyen enerji kaynaklarından hangisi bakımından diğerlerine göre daha zengindir?**

- A) Taşkömürü                B) Petrol  
C) Linyit                      D) Doğal gaz

### Çözüm

Ülkemiz linyit kömürü bakımından diğer enerji kaynaklarına göre daha zengindir. Yanıt C'dir.

## TARIM

Ülkemizde cumhuriyet döneminde her alanda olduğu gibi tarım alanında da büyük gelişmeler olmuştur.

Traktör, biçerdöver, pulluk gibi modern tarım aletlerinin kullanılmaya başlanması daha geniş alanlarda tarımsal faaliyet yapılabilmesini sağlamıştır.

Gübre kullanımının artırılması, ilaçlama ve sulamaya bağlı olarak yıllık üretim miktarı artmıştır.

Ülkemizde sulama sorunlarının çözümü için, Balıkesir Ovası, İçel - Mut, Antalya - Gazipaşa gibi 100'e yakın sulama projesinin çalışmaları devam etmektedir. GAP(Güneydoğu Anadolu Projesi) ve KOP(Konya Ovası Projesi) gibi çok büyük sulama projeleri ülkemizde tarımsal faaliyetlerin kalkınması için büyük önem taşımaktadır.

Ülkemizde karasal iklim, Karadeniz iklimi ve Akdeniz iklimi gibi birbirinden farklı iklimlerin görülmesi çok çeşitli tarım ürünlerinin yetiştirilmesine olanak sağlamıştır.

Daha önce belirtildiği gibi ülkemizde ekvatorial iklimde yetiştirilebilen yüksek sıcaklık isteyen bitkilerin yanı sıra pamuk, ayçiçeği, şeker pancarı, susam, yer fıstığı, soya fasulyesi, keten ve kenevir gibi pek çok sanayi bitkisi yetiştirilmektedir. Karasal iklimin etkili olduğu İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu ile Doğu Anadolu bölgelerinde buğday, arpa, çavdar gibi tahılların tarımı önemli yer tutar. Yine ülkemizde ılıman kuşağın tüm meyve ağaçları yetiştirilebilmektedir.

Türkiye'de üretilen başlıca tarım ürünlerini, bunların yetiştirme şekillerini, yetiştirildikleri başlıca yöreleri ve ülkemizin ekonomisine katkılarını öğrenelim.

**Tahıllar** (Buğday, arpa, mısır, pirinç ve diğerleri)

Tahılların insanın beslenmesinde önemli bir yeri vardır. Ayrıca hayvan yemi ve bazı sanayi kollarında (glikoz, yağ ve alkol vb.) ham madde olarak kullanılır.

Ülkemizde ekim alanlarının büyük bir bölümü tahıl tarımına ayrılmıştır. Buna bağlı olarak ülkemizde en çok üretilen tarım ürünü tahıllardır.

**Buğday:** Tahıllar içinde gerek üretim alanı, gerek üretim miktarı bakımından ilk sırada yer alır.



Yetiştirme dönemi olan ilkbaharda yağış, olgunlaşma ve hasat (toplama) dönemi olan yaz mevsiminde sıcaklık ve kuraklık ister. Bu özelliğinden

dolayı yaz mevsiminin de yağışlı olduğu Karadeniz kıyılarında, yaz mevsiminin serin, kısı ve yağışlı olduğu Doğu Anadolu Bölgesi'nin yüksek kesimlerinde yetiştirilemez.

Akdeniz ve Ege kıyı ovalarında da daha çok gelir getiren ürünler yetiştirildiği için bu ovalarda tarımı önemli değildir.

İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu ile Doğu Anadolu'nun güney kesimleri ve kıyı bölgelerimizin iç kesimlerinde yetiştirilir. Yağışların yeterli olmadığı yıllarda üretim miktarı düşer. Ülkemizin buğday üretiminin 1/3'i Konya Ovası başta olmak üzere İç Anadolu Bölgesi'nden karşılanır. Daha sonra Marmara ve Akdeniz bölgelerinin iç kesimleri gelir. Çukurova ve Trakya, önemli buğday üretim alanlarıdır. En çok buğday üreten iller Konya, Adana, Ankara, Şanlıurfa, Tekirdağ, Yozgat, Çorum, Kayseri, Afyon'dur. En az buğday üreten iller Trabzon ve Hakkari'dir.

Konya ve çevresinde un, makarna, irmik, bisküvi, nişasta fabrikaları yaygındır. Hemen her il çevresinde un fabrikası vardır.

**Arpa:** Ülkemizde; tahıllar arasında gerek üretim alanı gerekse üretim miktarı bakımından buğdaydan sonra ikinci sırada yer alır.

Yetiştirme koşulları aynı buğday gibidir. Yetiştirme dönemi olan ilkbaharda yağış, olgunlaşma dönemi olan yaz mevsiminde sıcaklık ve kuraklık ister. Soğuğa ve sığağa dayanıklıdır. Buğdayın yetiştiği her yerde yetişir. Ayrıca soğuk olduğu için buğdayın yetişemediği Doğu Anadolu Bölgesi'nin yüksek kesimlerinde de yetişebilir.

Ülkemizde üretilen arpanın yarıya yakını İç Anadolu Bölgesi'nde elde edilir. İklim bakımından arpa üretimine en az elverişli yer Doğu Karadeniz Bölümüdür. Bunun nedeni, bu bölümün yaz mevsiminde de çok fazla yağış almasıdır.

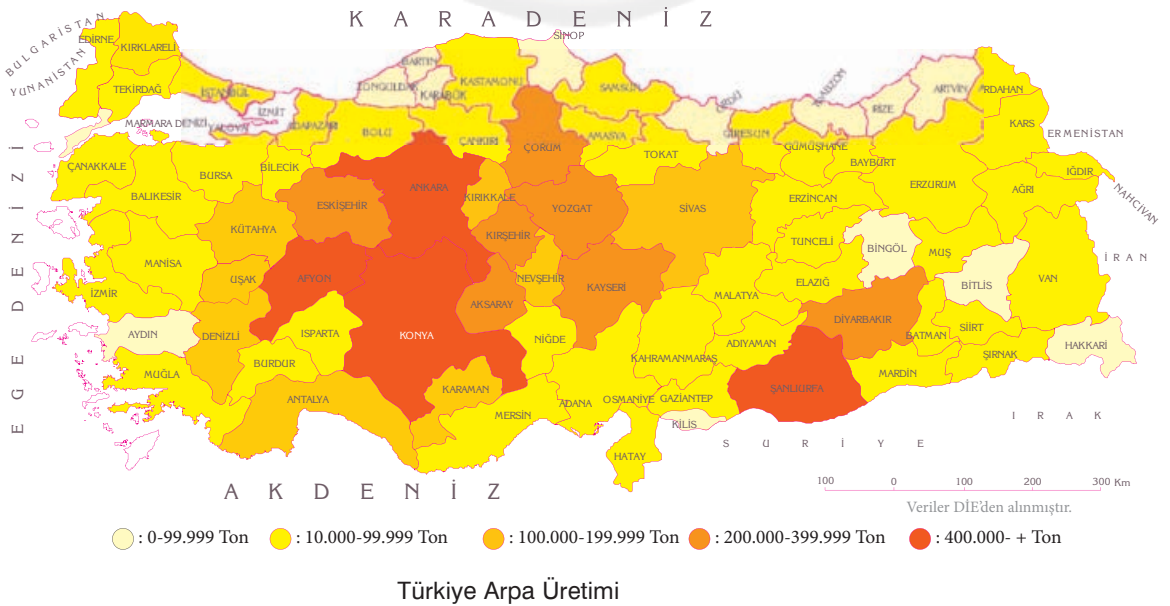
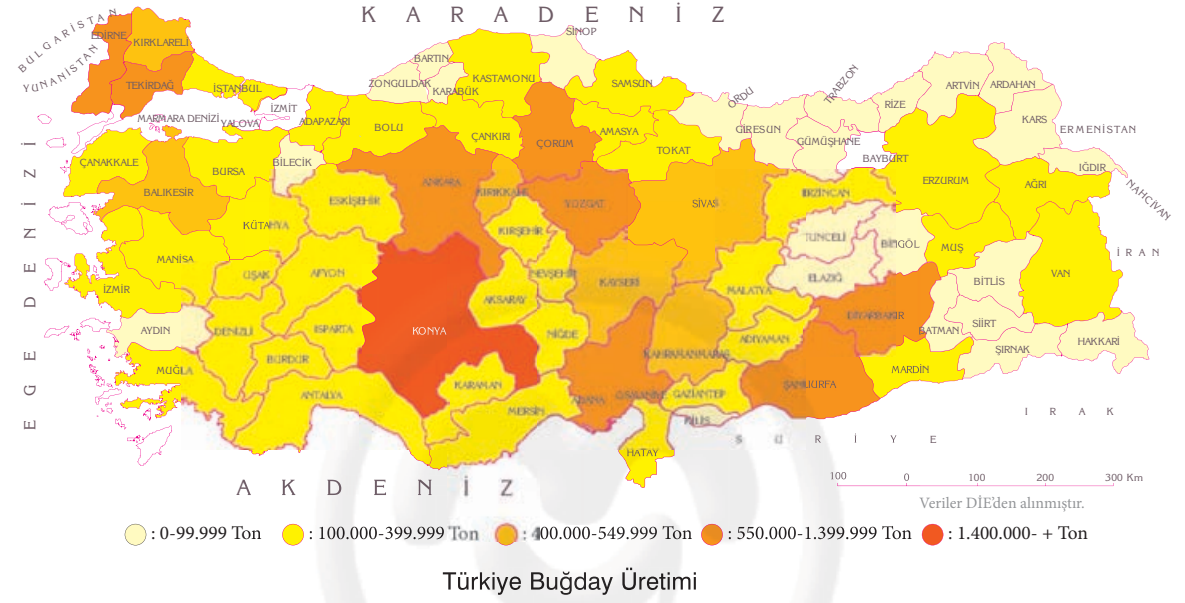
En çok arpa yetiştirilen yerler; Konya, Şanlıurfa, Afyon, Ankara ve Diyarbakır'dır.

Arpa, ekmek yapımında, içki sanayinde ve hayvan yemi olarak kullanılır.

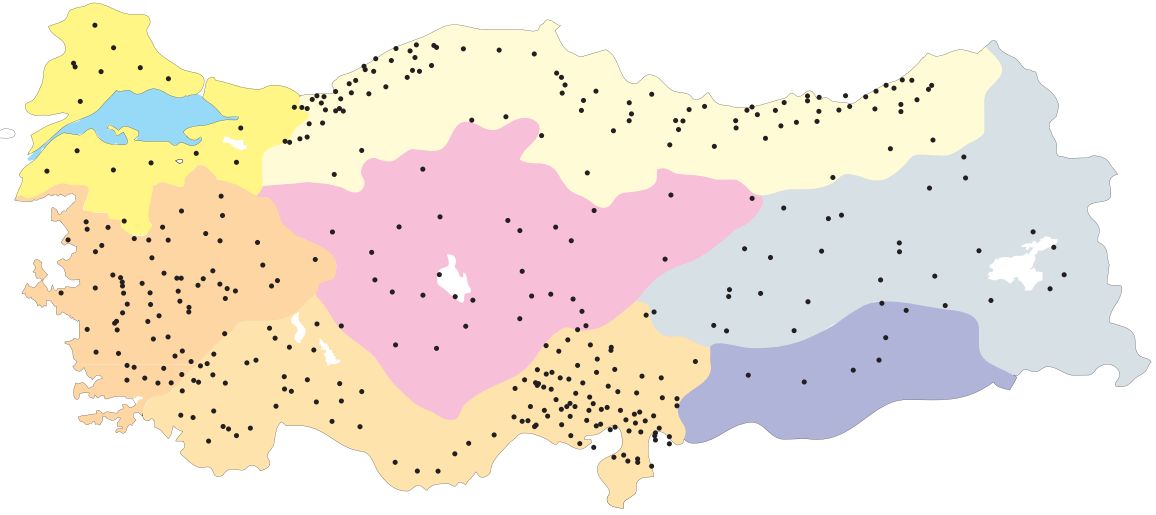
Türkiye, dünya arpa üretiminde ilk sıralarda yer alır. (Yedinci sırada)

**Mısır:** Yetiştirme dönemi olan ilkbaharda olduğu gibi olgunlaşma dönemi olan yaz mevsiminde de su isteyen bir tahıldır. Bu yüzden Karadeniz Bölgesi'nin kıyı kesiminde doğal olarak yetiştirme imkânı bulunur. Yaz kuraklığının görüldüğü Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu gibi bölgelerimizde de sulama yoluyla üretilir. Sulama imkânı olan yörelerde tarımı yapılır. Yağ elde edilmeye başlandıktan sonra tarımı Akdeniz Bölgesi'nde hızla gelişmiştir. Ülkemizde üretilen mısırın yarısına ya-

kını başta Adana ve çevresi olmak üzere Akdeniz Bölgesi'nden elde edilir. Üretimde ikinci bölge Karadeniz Bölgesi'nin özellikle kıyı kesimidir. Burada mısır, buğdayın yerini alır. Bu bölgede üretilen mısır, yöre halkının temel besin maddesini oluşturduğundan büyük çapta ticareti yapılmaz. Türkiye'nin iç kesimlerinde mısır üretimi azdır.







Türkiye Mısır Üretimi

**Pirinç:** Pirinç, çeltik bitkisinin tohumlarının kabuklarından ayrılıp parlatılması sonucu elde edilir. Yetiştirilen bitkiye çeltik, işlenerek elde edilen ürüne pirinç denir.

Çeltik, bol su isteyen bir bitki olduğundan ülkemizde ancak akarsu kenarlarındaki ovalarda tarımı yapılabilir.

Karadeniz Bölgesi'nde; Samsun, Çorum, Sinop, Kastamonu

Marmara Bölgesi'nde; Edirne, Balıkesir, Çanakkale, Bursa

Akdeniz Bölgesi'nde; Silifke ve Amik ovalarında tarımı yapılır.

Pirinç, halkımızın temel besin maddeleri arasına girdiği için üretimi, tüketime yetmemekte, bu nedenle her yıl önemli miktarda pirinç ithalatı (dış alımı) yapılmaktadır.

Pirinç; ihracatını (dış satımı) yapamadığımız bir tarım ürünüdür.

